

Ludmyła Pidkujmucha

Uniwersytet Narodowy „Akademia Kijowsko-Mohylańska”

Kijów

l.pidkuimukha@ukma.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-2017-1213>

Języki mniejszości

R e c e n z j a

Helena Krasowska, *Języki mniejszości. Status, prestiż, dwujęzyczność, wielojęzyczność*, Warszawa: Studium Europy Wschodniej, Uniwersytet Warszawski, 2020, 226 ss.

Młodzi naukowcy, którzy dopiero stawiają pierwsze kroki we własnych projektach badawczych, często potrzebują dobrych wskazówek od doświadczonego uczonego. Zagadnienie poszukiwań socjolingwistycznych (często terenowych) wymaga zarówno solidnego przygotowania, jak również pogłębionej wiedzy teoretycznej, w jaki sposób takie badania prowadzić, skąd czerpać wzorce oraz przykłady dobrych praktyk. Takim opracowaniem jest monografia Heleny Krasowskiej, opublikowana w ramach jubileuszowego cyklu „30 tomów na 30-lecie” wydanego przez Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego z okazji Jubileuszu 30-lecia tej placówki.

Recenzowana pozycja (Krasowska, 2020) zawiera wstęp, siedem obszernych wykładów, aneksy, mapy, spisy fotografii, wykresów, diagramów, schematów, a tak-

że bibliografię. Każdy wykład jest poświęcony ważnemu zagadnieniu socjolingwistycznemu. Zawiera zarówno część teoretyczną, jak i praktyczną, która ilustruje dane zagadnienie na konkretnych przykładach, często na podstawie własnych doświadczeń badawczych autorki. Badaczka podsumowuje każdy rozdział słownikiem najważniejszych terminów oraz zalecaną literaturą, która powinna pomóc czytelnikom w zgłębianiu danego zagadnienia.

Pierwszy wykład (ss. 15–38) zatytułowany *Status i prestiż języka* zapoznaje czytelników z polskim ustawodawstwem (fragmentami *Konstytucji RP* oraz *Ustawy o języku polskim*) w zakresie ochrony języka polskiego. Autorka omawia ponadto status prawny, prestiż, społeczny zasięg języka. Poza językiem polskim zwrócono szczególną uwagę na status i ochronę języków mniejszości narodowych, etnicznych, a także języka regionalnego. Teoretyczne rozważania są dobrze zilustrowane dwujęzycznymi napisami nazw polskich miast zarówno w języku polskim, jak i językach niemieckim, białoruskim oraz kaszubskim.

Swoistą kontynuacją pierwszego wykładu jest kolejny poświęcony polityce językowej (ss. 39–58). Podstawą teoretyczną tego rozdziału jest *Europejska karta języków regionalnych i mniejszościowych*. Autorka próbuje zwrócić uwagę na wspólną politykę językową krajów UE oraz na potrzeby i wyzwania dla polskiej polityki językowej. Teoretyczne ustalenia celów i zasad, przedmiotów, wykonawców oraz środków polityki językowej, przeplatane są postulatami dla polskiej polityki językowej w UE autorstwa Adama Pawłowskiego (Pawłowski, 2008, ss. 113–147). Wykład kończy się podniesieniem niezwykle istotnego zagadnienia mocy języka, dobrze znanego zarówno w polskim, jak i w ukraińskim, a także w światowym językoznawstwie.

Omawiając politykę językową, szczególnie polską i UE, autorka pomija zagadnienie urzędowego poświadczania znajomości oficjalnego języka państw UE. Przykładowo, zdanie egzaminu certyfikatowego z języka polskiego jako obcego jest niezbędne dla osób ubiegających się o długoterminowy pobyt w Polsce lub polskie obywatelstwo. Znajomość języka polskiego na poziomie C1 umożliwia bezpłatne studia wyższe dla cudzoziemców niepolskiego pochodzenia. Certyfikacja na Łotwie i w Estonii jest dosyć istotnym instrumentem państwowym w dyskusji z osobami rosyjskojęzycznymi, które muszą nauczyć się języka oficjalnego, aby otrzymać obywatelstwo. Proces urzędowego poświadczania znajomości języka sukcesywnie wprowadza także Ukraina – zarówno dla urzędników państwowych, jak i dla obcokrajowców.

Kolejne dwa rozdziały (ss. 59–114) stanowią omówienie najważniejszych zagadnień teoretycznych, a mianowicie *Języka pierwszego i drugiego, nabywania i uczenia się* oraz *Dwujęzyczności i wielojęzyczności*. Przedstawiając aparat pojęciowy omówionych zagadnień teoretycznych, autorka ilustruje je wynikami własnych badań prowadzonych na Ukrainie, w Rumunii i Mołdawii. Oprócz danych procentowych ważne są wypowiedzi badanych osób, które pomagają w interpretacji poszczególnych

definicji i wybranych przez autorkę podejść metodologicznych i badawczych. W opisywanej części pojawia się dość specyficzne zagadnienie – mianowicie trójjęzyczność ukraińsko-rosyjsko-polska, ukraińsko-rumuńsko-polska, rosyjsko-białorusko-polska. Polskie językoznawstwo w ostatnich latach coraz częściej opisuje to zjawisko np. na Białorusi (Golachowska, 2012), w Polsce i na Ukrainie (Levchuk, 2019, 2020) oraz na Litwie i Ukrainie (Geben & Zielińska, 2020). Wydaje się, że badania nad funkcjonowaniem trzech języków mogą zyskać miano nowego kierunku badawczego w polskim i słowiańskim językoznawstwie.

Zagadnienia wielojęzyczności ściśle wiążą się z *Kontaktami językowymi* (ss.115–136), co jest przedmiotem następnego wykładu w omawianej publikacji. Najważniejszym problemem, który skupia uwagę zarówno lingwistów, jak i metodyków nauczania, jest zjawisko interferencji językowej, które zostało szeroko omówione, a także zilustrowane przykładami z badań autorki.

Pozostając w tematyce kontaktów językowych, H. Krasowska skupia dalej swoją uwagę na *Przełączaniu kodów językowych* (ss. 137–161), które przedstawia na przykładzie surżyka i trisianki oraz wypowiedzi informatorów z prowadzonych przez siebie badań. Ważnym zagadnieniem tutaj poruszonym jest także mowa prosta – specyficzny przypadek w opisie badań socjolingwistycznych, na który do tej pory zwracano uwagę rzadziej w przeciwieństwie do wschodniosłowiańskich surżyka i trisianki.

Ostatni wykład został zatytułowany *Zachowanie, zmiana i śmierć języka a tożsamość* (ss. 162–187). Autorka rozpatruje omawiane zagadnienia zarówno w znaczeniu globalnym dla konkretnego języka, jak i w indywidualnej świadomości konkretnej osoby, rodziny czy przekazu międzypokoleniowego. Omawiana problematyka często ma tło emocjonalne, które wpływa na tożsamość oraz decyzje o uczeniu się (rzadziej o zapominaniu) języka.

Ostatnia część pracy, zatytułowana *Aneks*, dostarcza czytelnikowi danych na temat mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. Można tu znaleźć informacje dotyczące liczebności, głównych skupisk oraz organizacji zrzeszających przedstawicieli poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych.

Praca Heleny Krasowskiej jako całość jest dobrze przemyślanym kompendium wiedzy na temat kontaktów językowych oraz podstawowej terminologii badawczej. Opracowanie dostarcza młodym badaczom niezbędnej terminologii oraz przykładów prowadzonych badań, które mogą posłużyć do konstruowania pierwszych ankiet, a także przygotowania się do wywiadów z informatorami. Bogate odniesienia do pozycji bibliograficznych warty uwagi, w tym także do słowników podstawowych terminów mają pomóc w tworzeniu własnej terminologii badawczej.

Bibliografia

- Geben, K., & Zielińska, M. (2020). Funkcja ekspresywna języka rosyjskiego w wielojęzycznym środowisku młodzieży szkół polskich na Litwie i Ukrainie. *Poradnik Językowy*, 2020(3), 34–48. <https://doi.org/10.33896/PorJ.2020.3.2>
- Golachowska, E. (2012). *Jak mówić do Pana Boga? Wielojęzyczność katolików na Białorusi na przełomie XX i XXI wieku*. Agade.
- Krasowska, H. (2020). *Języki mniejszości: Status, prestiż, dwujęzyczność, wielojęzyczność*. Studium Europy Wschodniej UW.
- Levchuk, P. (2019). Ukrainian, Polish and Russian trilingualism among Ukrainians of non-Polish origin living in Poland. *Cognitive Studies | Études cognitives*, 2019(19), Article 1988. <https://doi.org/10.11649/cs.1988>
- Levchuk, P. (2020). *Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjsko-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia*. Księgarnia Akademicka. <https://doi.org/10.12797/9788381382854>
- Pawłowski, A. (2008). Zadanie polskiej polityki językowej w Unii Europejskiej. W D. Krzyżyk & J. Warchała (Red.), *Polska polityka językowa w Unii Europejskiej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Języki mniejszości

R e c e n z j a

Helena Krasowska, *Języki mniejszości. Status, prestiż, dwujęzyczność, wielojęzyczność*, Warszawa: Studium Europy Wschodniej, Uniwersytet Warszawski, 2020, 226 ss.

Streszczenie

Recenzja przedstawia podręcznik akademicki autorstwa Heleny Krasowskiej. Zostały tu omówione zarówno poszczególne zagadnienia poruszane w pracy, jak również teoretyczne i praktyczne rozważania, którymi autorka dzieli się na podstawie własnych badań empirycznych.

Słowa kluczowe: język mniejszości; przełączenie kodów; dwujęzyczność

Minority Languages

Review

Helena Krasowska, *Języki mniejszości: Status, prestiż, dwujęzyczność, wielojęzyczność* [Minority Languages: Status, Prestige, Bilingualism, Multilingualism], Warszawa: Studium Europy Wschodniej, Uniwersytet Warszawski, 2020, 226 pp.

Abstract

This review presents an academic textbook by Helena Krasowska. The article outlines issues discussed in the work, and presents the reviewer's theoretical and practical observations, which are based on her own empirical research.

Keywords: minority language; code-switching; bilingualism

Dr Liudmyła Pidkuimukha, Assistant Professor at the Ukrainian Language Department, National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kyiv, Ukraine); PhD in the Ukrainian language – 2016, Institute of the Ukrainian Language, National Academy of Sciences of Ukraine; author of a monograph, chapters in three edited volumes and handbooks, over thirty scholarly articles and reviews on the language of Western Ukrainian writers, formation of the Ukrainian literary language, language policy, and the language of Ukrainian media. She has conducted research on the language situation in Lviv in the interwar period. Since 2014, she has been investigating the military discourse in Ukraine. Her research interests include media studies, military vocabulary and sociolinguistics, as well as cultural, historical, and urban studies.

Bibliography (selected): Лексика міжвоєнного Львова в історичному і соціокультурному аспектах (на матеріалі художніх текстів) [The vocabulary of interwar Lviv: Historical and socio-cultural aspects (based on literary texts)], in: *Українська мова: унормування, розунормування, перевнормування (1920–2015)* [The Ukrainian language: Normalization, denormalization, renormalization (1920–2015)], Харків (Kharkiv) 2018, 365–396; The actualisation of the L'viv dialect in the works of Yurii Vynnychuk, *Cognitive Studies | Études cognitives* 20, Warszawa (Warsaw) 2020; (with Nadiya Kiss), Battle of narratives: Political memes during the 2019 Ukrainian presidential election, *Cognitive Studies | Études cognitives* 20, Warszawa (Warsaw) 2020; Ukrainian-Russian bilingualism of ATO participants in a sociocultural

linguistic perspective, in: D. Müller, & M. Wingender (eds.), *Discourse and practice of bilingualism: Contemporary Ukraine and Russia/Tatarstan*, Wiesbaden 2020, 119–134; *Мова міжвоєнного Львова, або коли й батяри говорили* [The language of interwar Lviv, or when it was spoken by the batiars], Київ (Kyiv) 2020.

Correspondence: Liudmyła Pidkuimukha, Ukrainian Language Department, Faculty of Humanities, National University of Kyiv-Mohyla Academy, Kyiv, Ukraine, e-mail: l.pidkuimukha@ukma.edu.ua

Support of the work: The study was conducted at the author's own expense.

Competing interests: The author declares that she has no competing interests.

Publication History: Received: 2021-01-26; Accepted: 2021-06-11; Published: 2021-12-21.